

NARODNI DNEVNIK

Neodvisen političen list.

Izhaja vsak dan popoldne.

Mesečna naročnina:

V Ljubljani in po pošti Din 16, inozemstvo Din 25.

Uredništvo in upravnništvo: Wolfova ulica št. 1/I.
Telefon 213.

Rokopisi se ne vračajo. — Oglasi po tarifu.
Pisnim vprašanjem naj se priloži znamka za odgovor.
Račun pri poštnem ček. uradu št. 13.633.

Krizomanija.

Političen seismograf zaznava letos na evropski celini neprestano tresenje. Kriza preganja krizo, volitve sledijo volitvam, ves političen sistem se iz potresa pogreza v potres.

To ne more biti slučaj. V plastovnem sistemu politične družbe se mora nekaj goditi, kar je treba izslediti, vjeti v besede ter povedati. Ti mnogi ministri, te vlade, ki jih vidimo dnevno prihajati na površje ter naglo zopet izginiti v oceano anonimnih mas vrše vendar poleg glavne še drugo vlogo, podobno borznim tečajem, iz katerih beremo boniteto, rentabilnost posameznih podjetij ter splošno stanje gospodarskega podvzivanja te in one dežele.

Kje tiči torej vzrok, da so vlade take enodnevnice in kaj jim izmika podlage? Lahko vprašanje, težaven splošno veljaven odgovor. Macdonaldov kabinet je n. pr. padel, ko je dobil enajsto nezaupnico, ki je ni mogel smatrati več kot izraz odvojenega mnenja v tehnični stvari. Ne bilo bi mu pomagalo častno členstvo, ki mu ga je ponudil italijanski fašizem. Da vlada ne pade, če noče, to je doslej res šele in samo v Italiji. Marxovo ministrstvo životari z dneva do dne, ker vesla le s pičlo večino med velenenško Sclo in socialistično Karibdo. Pri-tegnitev ene stranke v vlado pomenja smrtno sovražstvo druge in ker ste obe močni, je dilema obupen. Enako je pri nas. Slabost Davidovičeve vlade je bila v tem, ker ji je bil velik del njene moči le posojen na kratak, dnevno odpovedljiv rok, ker je bil Radić, dasi izven nje stoječ merodajen za njeno politiko.

Pustimo vlade na Švedskem, v Avstriji in Franciji, kjer so razmere podobno labilne, ne strani in omejimo se na navedenih troje primerov.

Že beseda »vlada« nekako noče s peresa. Ali so to sploh vlade? Pravimo, da niso, da so le nekakšne prokurature, poslovni surogati vlade v prave smislu besede. Menimo, da krije pojem vlade v ustavnih okvirjih neomejeno se udeležujočo politično moč vladne stranke ali pa vladne koalicije. Neoviranega udeleževanja pa si ni lahko misliti brez neodpovedljive sigurnosti večine, dokler se izvaja vladni program. Kriza nastane v normalnih razmerah le, ako del te večine ni več mnenja, da se izvaja program, ali da se izvaja napačno ali da se večina zlomi z izvenparlamentarnimi činitelji, z osebnimi nasprotji, frakcioniranjem ali kakorsibodi. Če je večina od danes do jutri, ako ni doseči vsestranskega sporazuma v glavnih zadevah ali če se mora vladati celo le neobvezno s pomočjo izvenvladnih skupin, tedaj »vlada« pač ne izvršuje več nikake oblasti, ona vodi le vladne posle, je namestnica bodoče večine, zaupnica naroda, ker ni momentano drugega izhoda. Takšne vlade žive in umro seveda tudi po parlamentarnih pravilih, toda ta pravila so za presojo njih obstoja preozka. Njih avtoriteta ni njihova izključna last, one je delijo z izvenvladnimi strankami, dokler jih te podpirajo. Čim pa nastane pri izvenvladnih prijateljih res pokret radi razširitve vladne podlage, radi koncentracije, potem jim je odklenkalo.

O koncentraciji se govori v Angliji, Nemčiji, Romuniji, se je do predvčerajšnjem debatiralo na Grškem, in te dni pri nas. Povsod zato, ker je vlada imela ali ima samo vladne posle, nima pa prave oblasti, ki jo more dati le sigurna večina. Toda najti ključ h koncentraciji in iz desetere se pobijajočih smeri izstilizirati formulo njegove smotra, to je težak problem idejne kemije, skoraj alkemije v kompliciranem zapletanju političnih situacij.

Ako uvodničar v sobotnem pariškem »Tempsu« naprtuje naše vladne težave izključno povojni razbrzdanoosti, s tem ni bogznakaj povedal. V kakšni zvezi se nahajajo ta nekoncilijantnost, ta zagrizenost v samega sebe, nepopustljivost in osebna mržnja političnih voditeljev enega proti druge-

Seja narodne skupščine.

Jovanović predsednik skupščine, vsi ostali funkcionarji iz vrst bloka.

Beograd, 21. oktobra. Ob 7. zvečer so poslanci bloka vstopili v skupščinsko dvorano. Vlada je imela medtem časom v ministrski sobi konferenco. Istočasno je imel sejo tudi radikalni klub. Poslanci so nato 20. minut čakali prihoda vlade. Točno ob 7.20 je prišla v dvorano vlada, a radikale so čakali zaman še 10 minut. Ker jih pa ni bilo, je Agatonović izjavil: Gospoda, danes se je nar. skupščina sestala k svojem rednem zasedanju na podlagi ustave in poslovnika. Zato predlagam, da se za začasnega predsednika izvoli g. Toma Jalžabetić. Skupščina je ta predlog soglasno sprejela.

Jalžabetić se je zahvalil za izvolitev in predlagal, da se preide na volitve sekretarjev. Za sekretarje predlaga Miloša Radosavljevića, Brodarja in Šefketa Hadžića, kar je skupščina odobrila. Nato je nastopil pet minutni odmor, da počakajo konca seje radikalnega kluba. Ker tudi čez 20 minut še ni bilo radikalov v skupščino, je predsednik predlagal, da se preide na volitve predsedništva skupščine. Preje pa se mora izbrati 2 kontrolorja.

Volitve predsedništva so se vršile tajno in poimensko.

Rezultat volitev je sledeči: Volilo je v vsem 267 poslancev. Jovanović je dobil 243 glasov, Lazić 13, Radić 2, Maček 2, Pečić 1, Pašić 1, in 5 praznih. Predsednik je pozval Jovanovića, da zavzame svoje mesto. Jovanović se je zahvalil za izvolitev in izkazano zaupanje. Sledile so

volitve podpredsednikov in tajnikov.

KAKO JE PRIŠLO DO VESTI O P.-P. VLADI.

Beograd, 21. oktobra. Stvar je sledeča: Iz dvora je bilo poslano pismo, v katerem je bil še ne podpisan ukaz o novi volitvi vladi P.-P. z naročilom, da se preda predsedniku skupščine Jovanoviću. Žendarm pa je pismo oddal služitelju predsednika vlade rekoč, da je pismo za predsednika. Ker se je vršila v min. sobi konferenca, pri kateri je bil tudi predsednik vlade Davidović, je Pečić pismo hitro odprl in ga prečital. Radi tega je blok nekoliko popustil pri pogajanjih in se je na podlagi te pogreške situacija včeraj nekoliko izpremenila.

RADIKALI ZA PAŠIČA.

Beograd, 21. oktobra. Radikali so na konferenci ugotovili, da položaj ni prav nič spremenjen, pač pa da se boljša njihova pozicija. Jovanović kot predsednik skupščine ni mogel za nobeno drugo kombinacijo. Radikali vidijo v tem svoj uspeh in zahtevajo, da Pašić sam preko svojih prijateljev intervenira, da klub glasuje za volilno vlado P. P.

mu z vojnimi in povojnimi razmerami, ni tako jasno na dani. Saj so ravno našteje okoliščine-lastnosti, ki povsod zadržujejo koncentracijo in delajo toliko prahu na cesti k njej. Ali se marveč morda ni v tvorbi parlamentarne večine zgodila sprememba, vplivi katere vsled svoje novosti posegajo kvarno v funkcioniranje demokratične vladavine? Volilni porporec se uveljavlja s svojimi posledicami. K tem posledicam je šteti predvsem ustaljenost posestnega stanja političnih strank. Ponovne volitve poslednjih par let so pokazale vsaki, kje leže naravne meje njene ekspanzije, predočile patrimonij, s katerim je gospodariti in ki ga je v danih razmerah čim najbolj izrabiti. Volitve so prestale biti vesela igra, v kateri se lahko dobi vse, one so postale strašilo verjetne zgube in nepotrebnih finančnih žrtv. Zdej gre za to, biti ob tvorjenju vlade nezprosen, trd in z ozirom na volilstvo forsirati vladno udeležbo ali načelno opozicijo, treba je biti umetnik v izkoriščanju volilnih uspehov, kakor pač veli trenutna slika v zrcalu javnega mnenja. Na drugi strani pa se uveljavlja čimdalje bolj novodobni pojav, da so politične

Predsednik je razglasil izid volitev podpredsednikov. Glasovalo je 262 poslancev in sicer: Za I. podpredsednika je bil izvoljen g. Vladko Maček s 164 glasovi, za II. podpredsednika je bil izvoljen Hohnjec s 147 glasovi. Dalje je bilo oddanih za Ljubo Bakića (rad.) 93 glasov, za Milutina Dragovića 92 glasov, g. Pucelj je dobil 12 glasov, Dimitrije Popović 12 glasov, Pečić 2, Radić in Pribičević po enega, (»Franc Ferdinand« in »Ferdinand Bolgarski« tudi po en glas, (norčarija samostojnih demokratov!). Maček in Hohnjec sta bila burno pozdravljena od vladne večine z »živijo« klici.

Nato so se vršile volitve tajnikov in sicer so dobili: I. Dimitrije Čivčević (rad.) 148, II. Husein Alić 148, III. Rude Bačinić (HRSS) 150, IV. Franc Kremžar (kler.) 150 glasov. Ostali radikalni kandidati so dobili največ le po 88. glasov. Predsednik je potem izjavil, da je s tem dnevi red izčrpan.

Besedo je dobil še dr. Maček, ki se je v kratkem govoru zahvalil za izkazano mu zaupanje in izjavil, da se bo trudil, da pride do bratskega sporazuma med vsemi tremi narodi. Njegov govor je sprejela vladna večina z burnim ploskanjem. Slično se je zahvalil tudi Hohnjec, Predsednik skupščine Ljuba Jovanović je nato izjavil, da je dnevi red izčrpan. Ker pa bi se po poslovniku morale še vršiti volitve finančnega odbora, je predsednik vseeno radi utrujenosti poslancev zaključil ob 9.10 sejo skupščine in sklical prihodnjo pojutrišnjem (sredo) z dnevnim redom: Volitve finančnega odbora.

SEJA RADIKALNEGA KLUBA.

Beograd, 21. oktobra. Seja radikalnega kluba je pričela včeraj pred 5. uro popoldne in je trajala do 7. ure. Na seji so razpravljali o klubovem stališču pri volitvah predsedništva. Nekateri so bili za glasovanje v skupščini, drugi proti. Nato so Vljako Kosić, Miroslav Stepanović in Grgin odšli k Pašiću, da mu poročajo o poteku diskusije ter o položaju vobče. Pašić je izjavil, da naj gre radikalni klub takoj v skupščino in se udeleži volitev predsedništva. Pašičeva odredba je vzbudila nespornost, ker si je poslanci niso znali tolmáčiti. Tega nesoglasja se nikakor ne more smatrati kot razdor v radikalni stranki.

POGOJI RADIKALOV RADICEVCEM.

Beograd, 21. oktobra. Iz vrst radikalov doznajajo, da se vodijo s HRSS razgovori, za dosego sporazuma, ki obsega tri točke: 1. Državno edinstvo. 2. Etniška celota. 3. Priznanje monarhije. Ako pride do sporazuma, je blok mnenja, da bo položaj zanj popolnoma ugoden.

stranke zunanja firma socialnih razredov, volitve razredna borba v ustavnih oblikah, vlada pa kompromisne združbe vsakodobnih zmagovalcev. To ni naša iznajdba, o tem se baš ta teden na ves glas govori v Angliji in se toži v Nemčiji. Pri nas je bolezen toliko akutnejša, ker so na poti h koncentraciji še zgodovinsko-pokrajinske moči ter versko-kulturne antipatije.

Ali naj gremo radi te fatalnosti v političnem razvoju k črnogledom. Ako pomislimo, da je v vulkaničnem kaosu grške politike Mihalakopolus vseeno uspel z ustvaritvijo koncentracijske vlade, nam v naših razmerah ni prav nič treba obupati. Saj ta napetost ne more trajati leta. Problemi, ki jih je rešiti, se gomilijo od dne do dne. »Noben problem pa se ne more rešiti, ako se mu približujemo s strahom, zavistjo in mržnjo. Najočitejša opozicija proti političnemu posamezniku ali proti stranki glede državne politike se ne le more temveč se mora vedno končati s priznanjem, da so si politični nasprotniki v svojem mišljenju v mnogo višji meri edini, nego se njih mnenja razkrajajo.« Tako pravi Th. Roosevelt.

rgn

Sporazuma še ni.

Beograd, 21. oktobra. Konferenca v predsedništvu vlade je bila končana ob 13. brez vsakih rezultatov.

Davidović ni hotel dati novinarjem nobenega odgovora, če se bodo pogajanja med vlado in radikali nadaljevala.

Kriza bo jutri rešena.

Beograd, 21. oktobra. Ker se bo jutri sestala narodna skupščina, smatrajo politični krogi, da mora biti tekom današnjega dne kriza rešena. Kakor znano, je finančni odbor ena najvažnejših ustanov v vsaki volilni vladi. Ker bo imel v finančnem odboru

blok večino, ne bo odobril vladi za časa volitev potrebnih kreditov. Blok smatra, da se morajo vršiti volitve finančnega odbora tudi v času ostavke vlade, ker je to popolnoma interna stvar narodne skupščine.

Dr. Mačkova izjava.

Beograd, 21. oktobra. Maček je izjavil vašemu dopisniku, da ni nič čudnega, če se udeleži avdijske članov predsedništva skupščine na dvoru. Jovanovića so izvolili za predsednika, ker so bili prepričani, da ne bo sodeloval pri načrtih radikalov in ker so hoteli

imeti pravo sliko narodne skupščine. Glede političnega položaja je Maček izjavil, da se pogajanja z radikali niso nadaljevala. Smatra, da je položaj zelo napet, ker je na površju kombinacija, da dobi Davidović mandat za sestavo vlade.

DAVIDOVIČEVA VLADA NA VIDIKU.

Beograd, 21. oktobra. Radi utrujenosti vsled neprekinjenega predvčerašnjega in včerašnjega dela je vladal danes dopolne prilichen pokol. Poslanci so pričeli prihajati v svoje klube šele okoli 10. ure dopoldne. V radikalnem klubu so se konference nadaljevale, pa ni prišlo do nobenih odločitev. Istočasno se je vršila konferenca tudi v demokratskem klubu. Demokrati ugotavljajo, da ni položaj v glavnem prav nič spremenjen in ni izključeno, da bo morda v teku današnjega dne dobil Davidović mandat za sestavo poslovne parlamentarne vlade, z izpopolnitvijo portfelja vojnega ministra.

KONFERENCA NOVIH ČLANOV SKUPŠČINSKEGA PREDSEDSTVA.

Beograd, 21. oktobra. Danes dopolne so novoizvoljeni člani predsedništva prešli funkcije od starih članov. Nato so razpravljali o nadaljnjem delu narodne skupščine. Jovanović je izjavil, da je kralju prijavil v avdijsko predsedništvo skupščine in da do tega momenta še ni dobil odgovora iz dvora.

PAŠIČEVA TAKTIKA.

Beograd, 21. oktobra. Političen položaj še sedaj ni razčiščen. Doslej sta mogoči le še dve kombinaciji: koncentracija ali pa volilna vlada P. P., od katerih ima vsaka stalno precej izgledov. Dejstvo je, da radikali ne bodo hoteli vstopiti v vlado, dokler HRSS ne sprejme njihovih pogojev. Proti volilni vladi pa govore pravila parlamentarizma. Izvolitev Jovanovića za predsednika skupščine je najboljši dokaz, da je Pašić hotel odstraniti Jovanovića od kombinacije volilne vlade, da bi potem sam dobil volilni mandat. Pašić je napravil taktično potezo; naročil je svojim poslancem glasovati v parlamentu in se vedel torej napram kroni zelo lojalno. S tem pa je Jovanovića spravil popolnoma pod svoj vpliv, kajti drugače bi Jovanović postal ostavko na svoj položaj.

ČRNI KRUH V ITALIJI.

Rim, 21. oktobra. Na včerašnji seji ministrskega sveta je bilo sklenjeno, da se zopet uvede črni kruh, ki bo ljudstvo spominjal na vojne čase. V posameznih občinah se bodo osnovala posebne komisije, katerim bo načeloval prefekt in v katerih bodo zastopani tudi mlinarji in peki.

SMRTNA NESREČA PRI AVTOMOBILNIH TEKMAH.

Milan, 21. oktobra. Pri avtomobilnih tekmah v Monzi pri Milanu se je smrtno ponesrečil Poljak Zborowsky. Vozil je na avtu znamke »Mercedes«. Počilo mu je srednje kolo, narkar se je avto prevrnil.

IZPUŠČENI MATTEOTTIJEVI MORILCI.

Rim, 21. oktobra. V zadnjem času se širijo vesti, da bo izpuščen na svobodo glavni sokrivec Matteottijevega umora Rossi. Ta vest še ni potrjena.

INTERPELACIJA POSLANCA GRISOGONA.

Beograd, 21. oktobra. Demokratski poslanec Grisogono je danes naslovil na predsednika skupščine sledeče pismo: »Gospod predsednik! Ker se nahaja vlada v ostavki in torej ne more od nje ničesar zvedeti, se obračam na Vas, da mi na jutrišnji seji skupščine odgovorite na vprašanje, kakšne mere je vlada podvzela napram Radiću radi njegovega poslednjega govora v Donji Stubici, katerega je celo notranji minister tako ocenil, da ga je v Beogradu prepovedal. Ni pa storil tega v Zagrebu in na ozemlju Hrvatske in Slavonije. — Poslanec dr. Grisogono, V Beogradu, 21. oktobra 1924.«

PRED ZASEDANJEM RIMSKEGA PARLAMENTA.

Rim, 21. oktobra. Parlamentarna skupina večine (fašisti) se sestane dne 6. novembra. Mussolini bo imel pri tej priliki važen političen govor. Kakor znano se zbornica sestane 12. novembra. Zbornici bo predloženih okrog 48 vprašanj in 4 interpelacije. Še vedno ni definitivno znano, ali se komunisti udeležijo zasedanja ali ne. Komunisti so pisali opoziciji pismo, da ni zadošči, da se opozicija ne udeleži zasedanja, marveč da bi morala cela opozicija osnoovati svoj lasten parlament.

Borzna poročila.

Ljubljanska borza, dne 21. oktobra.

Vrednote.

Državni papirji: a) Obveznice: 7% invest. pos. iz l. 1921. denar 61. Delnice: a) Denarni zavodi: Celjska posojilnica d. d. denar 210, Ljubljanska kreditna banka denar 220, blago 232, Merkantilna banka denar 123, blago 127, Prva hrvatska štedionica denar 918, Slavenska banka blago 92. b) Podjetja: Strojne tovarne in livarne denar 130, blago 148, Trboveljska premogopna družba, blago 450, Združene papirnice blago 120. Založnica ltd: 4 in pol % zast. l. kr. dež. banke blago 17, 4 in pol % kom. zad. dež. banke blago 89. —

Produkti.

Trami 3/3, 3/4, 4/4, od 5 m napr. zdravo merkantilno blago frko meja denar 400, trami 4/5, 5/6, 5/7, od 5 m napr., zdravo merkantilno blago, frko meja denar 396, desk III, 15, 20, 25, 30, 40, 50 mm, frko meja denar 510, bukovji plohi neparjeni I. in II. monte, obrobjeni na živ rob, 27, 38, 50, 60, 70, 80 mm, od 2 m napr., od 13 širine napr., frko meja blago 935, bukovna drva obrobjenji, suhi, frko Lj. kol. 10 vag. denar 22.50, blago 24, zaključ. 22.50, oglje la vilano frko meja denar 115, pšenica domača frko Lj. denar 380, pšenica bačka, par. Lj. blago 430, koruza bačka, par. Lj. blago 335, oves bački, par. Lj. blago 320, fižol ribičan, orig., frko Lj. denar 460, fižol prepelčan, orig., frko Lj. denar 475, fižol mandaloni, orig., frko Lj. denar 350, fižol rjav, orig., frko Lj. denar 350, laneno seme, frko Lj. denar 680, pšenična moka bačka »de bas, frko Lj. blago 620, želod frko slov. post. denar 125, žir frko slov. post. denar 225.

Zagreb, 21. oktobra. Devize: Curih 13.235—13.335, Praga 204.50—207.50, Pariz 357.15—362.15, New-York 68.35—69.35, London 308.625—311.625, Dunaj 0.0967—0.0987. Valute: dolar 67.75—68.75.

Curih, 21. oktobra. Zagreb 7.575, Praga 15.50, Pariz 27.05, London 23.38, New-York 520.25, Milan 22.67, Berlin 1.24, Dunaj 0.00736.

Trst, 21. oktobra. Zagreb 33.30—33.40, London 103.05—103.15, Praga 68.10—68.60, Pariz 119.60—119.90, New-York 22.50—23.25, Curih 441—442, Dunaj 0.0323—0.0326.

